

ELS ABNEGATS

Josep Maria Fonalleras

Joan Ferraté parla almenys dues vegades d'*abnegació* en referir-se a la poesia de Carner. N'he trobat aquestes dues, però és probable que n'hi hagi més, perquè em penso que *abnegació* és una de les idees claus en la seva lectura del poeta, una lectura que és extensa i intensa i que ell mateix fa explícita com a far no solament per entendre i il·luminar el món carnerià, sinó també, ras i curt, la poesia en general. «És llegint Carner quan tenia tretze anys», diu en un dels textos publicats a *Papers sobre Josep Carner*, «que vaig aprendre a entendre la poesia». En aquest mateix paper, compara «el seu art» amb el de Shakespeare, Góngora o Machado, però conclou que «és diferent del de tots ells per l'heroisme abnegat que el projecta damunt de l'experiència comuna». L'heroïcitat fa referència a l'objectivitat, a posar en primer pla no pas l'exaltació romàntica del jo sinó tot allò que conforma el món sense la pròpia presència. És l'observació de l'objecte, el rebuig a l'exhibició, l'amagar-se rere les figuracions. Ho dirà també a *Carner y la poesía catalana*: «Su peculiar modo de objetividad estriba en el hecho de que en ella la poetización se realiza justo allí donde se cumple el engarce de forma y contenido.» És el «terrible prodigio» de Carner, l'exigència mútua de contingut i forma. «El grado de objetividad, igual al de contingencia, es la única medida justa del valor del poeta en cuanto tal.»

El poema es transforma («la transmutación simbólica») més enllà del pretext i esdevé tota una altra cosa, sempre a partir de la idea d'observar i objectivar «al servei de l'experiència de tothom». Diu Dolors Oller a *Sobre discursos poètics* que «naturalment que és la seva manera de mirar l'objecte i de formalitzar-lo allò que ens el fa interessant, però aconseguir que, atorgant-li vida pròpia, oblidem l'existència d'un jo autor i ens acarem a un jo líric que s'expandeix als propis pretexts i al mateix lector».

El lector, aleshores, s'allibera per extreure del poema la seva pròpia experiència personal. D'aquí, l'abnegació del poeta, és dir, el sacrifici voluntari de si mateix pel bé dels altres. I fa això justament perquè no pretén formalitzar o descobrir un secret ocult sinó en la confiança de saber que «ja hi és tot en la realitat» i que del que es tracta és de mostrar. El poema no s'explica sinó que s'assumeix.

Quan Ferraté parla de *La primavera al poblet* torna a dir *abnegació*. «Combat el subjectivisme radical que fonamenta l'estètica prevalent en el seu temps», diu de Carner. Però «l'abnegació d'ell mateix» no vol dir una negació de l'experiència pròpia, sinó l'aparició d'una «experiència feta saviesa rica i profunda». És a dir, un «agent despersonalitzat» que mira, observa i formalitza perquè l'experiència esdevingui universal i adaptada a cada una de les lectures que es faci del pretext convertit per la formalització en poema.

Abnegació i mirada. L'obra de Carner és, per a Ferraté, «pura mirada». Els seus poemes, per ser entesos, no necessiten sinó «el limpio reposar de unos ojos, cándidos y puros, sobre el paisaje abierto en unos versos, unas palabras, un ritmo», diu en un article sobre *Arbres*. I tot i això, o precisament per això, advoca per la dificultat de Carner, perquè es fa més necessària que mai la presència d'un lector que intervingui amb «desasimiento y lucidez». Que sàpiga llegir, que pugui comprendre l'operació abnegada.

Ferraté, al pròleg de *Les taules de Marduk i altres coses*, en aquells famosos tetrasíl·labs, diu:

La veritat
és que el més ric,
pròdig i amic
no et dóna res:
és teu, el bes
que t'hi commou;
és teu, i és prou.
Aprèn a usar-los
i ultrapassar-los.

El poeta no és un torsimany que interpreta la realitat segons una experiència que aspira a ser norma de conducta o criteri moral. Ni fins i tot el més «pròdig», el més després, el més abnegat. La seva abnegació consisteix a oferir al lector la mirada perquè la commoció sigui íntima, indefugible i profunda. Pròpia. I prou. Usem els poetes (els abnegats) perquè nosaltres anem més enllà a partir de la seva objectivació.

Però és a «4 juny 1970» quan Ferraté fa explícit en un poema tota la càrrega teòrica que dedica, al llarg dels anys, a la poètica carneriana. Un poema magnífic en el qual és capaç

de resumir i sintetitzar tot el que Carner representa. I de dir, a més a més, en aquesta colossal i concentrada combinació d'alexandrins i decasíl·labs, no res, sis versos, com era d'abnegada la tasca del poeta.

Ell mateix recorda el pretext: «Quan va morir Carner, el 4 de juny de 1970, un nenet d'un col·legi de Barcelona a qui el mestre va preguntar si sabia qui era va respondre. «Era un senyor que sortia a passejar pel camp i que després explicava el que havia vist» ». Ho deia el Tele/eXpres i «cap descripció del gran poeta que hagués provat de fer la persona més sàvia no hauria pogut ser més justa».

Ferraté, el més savi sobre l'obra de Carner, ho prova i ho aconsegueix.

Ha mort, Carner. ¿Sabeu? És el senyor que anava
pel camp i que, en tornant de donar un volt,
deia el que havia vist, a tots portant consol.
Josep Carner és mort: tota la saba
del món ha refluït cap a l'abís,
i és ara una ganyota, la faç del paradís.

Hi és tot. Tot. El senyor que té una experiència perquè s'integra en la natura, en la realitat, en el món, en allò que és observable. El senyor que volta, que camina, que mira. Que veu l'univers com un ens que és allà, enfora de nosaltres, d'ell mateix, i, al mateix temps, que ens convida a la reflexió poètica, que ens forneix d'informació. Veu el món, torna a casa i diu. És a dir: escriu. És a dir, formalitza. Abnegat, perquè sap que l'operació no consisteix a parlar d'un mateix sinó de les coses que ens parlen. Percep i ensenya. I «el senyor de cada dia» converteix l'aparença en una lliçó moral que només aprendrem si l'usem i la ultrapassem. Carner és mort. La saba (la natura, el món de les fal·làcies patètiques) ja no s'eleva sinó que s'enfonsa cap a l'abisme. Què farà la natura, ara que Carner és mort? Sembla el díptic de Pietro Bembo a la tomba de Rafael.¹ Morirà amb ell? Aquella faç, la contemplació de la realitat, el referent figuratiu, aquell rostre del paradís, esdevé ara una ganyota, perquè és mort qui en podria extreure la lectura que ens porta consol, «l'experiència feta saviesa, rica i profunda».

Consol. És a dir, que ens alleuja la pena o que ens la fa comprendre, perquè el coneixement és dolorós però fructífer.

1 Els versos de Bembo, al Pantheon de Roma, diuen: ILLE HIC EST RAPHAEL TIMVIT QVO SOSPITE VINCI / RERVM MAGNA PARENS ET MORIENTE MORI. «Aquí jau Rafael. Mentre va ser viu, la natura va témer de ser vençuda per ell; quan va morir, va pensar que amb ell moriria.»

Studia digitalia in memoriam Joan Ferraté

(«Arxiu Joan Ferraté»)

Els articles d'aquest número 5 de la revista *Veus baixes*,
publicats al juny de 2019,
amb ISSN 2254-5336,
es publiquen amb llicència Creative Commons:
se n'autoritza la reproducció sempre que se'n citi l'autor,
que sigui sense propòsits comercials
i que no se'n facin elaboracions derivades

